

INNSPILL TIL NASJONAL HANDLINGSPLAN FOR BÆREKRAFTSMÅLENE

Arkitektbedriftene i Norge (AiN) er bransje- og arbeidsgiverorganisasjonen for bedrifter med praktiserende arkitekter, landskaps- og interiørarkitekter i Norge. AiN har ca. 600 medlemsbedrifter med til sammen ca. 6 000 ansatte, hvilket utgjør rundt 90 % av arkitektbransjen.

Våre medlemmer utarbeider reguleringsplaner med konsekvensanalyser, og er ansvarlig søker og prosjekterende for bygg og landskapstiltak. I utdannelsen og praktiseringen av fagene har arkitekter, interiør- og landskapsarkitekter fokus på samfunnsverdien av arkitektur, og bidrar gjennom planlegging og design til de fysiske premissene for samfunnsutviklingen. Arkitektbransjen er del av byggenæringen.

Arkitektur og stedsutvikling er av avgjørende betydning i arbeidet for en mer bærekraftig verden. Livene våre utfolder seg alltid innenfor en fysisk sammenheng, og stort sett er denne menneskeskapt, om det nå er i hjemmet, på skolen, arbeidsplassen, eller i byen. De fysiske omgivelsene påvirker oss mennesker, hvordan vi har det og hvordan vi oppfører oss. Arkitektoniske løsninger er allerede overalt, og bidrar til bærekraftige samfunn og til livskvalitet. Men det som bygges kan også gjøre det motsatte, hva vi bygger hvor, og hvordan vi bygger det, kan både forsterke og redusere utfordringene.

Det samlede arkitektfaglige miljøet peker i sin felles politiske plattform **God arkitektur for et bedre samfunn (2020-2021)** på betydningen av å samordne politiske områder knyttet til vårt bygde miljø for å kunne utnytte det potensialet som ligger i arkitektur som verktøy for en bærekraftig samfunnsutvikling. Manglende bevissthet, mål og koordinering gjør at betydelige merverdier og muligheter for positive, langsiktige samfunnseffekter går tapt.

I Norge har bærekrafts-fokuset for det som bygges, i hovedsak vært knyttet til utslipp, avfall og energi. Reduksjon her er fortsatt avgjørende, men det betyr ikke at det som bygges kun har betydning for bærekraftsmålene knyttet til forbruk og produksjon, eller klimaendringer.

Vårt overordnede innspill til den nasjonale handlingsplanen er at den tydelig må vise hvordan god planlegging og arkitektur er virkemidler for en sosial, kulturell, miljømessig og økonomisk helhetlig bærekraftig samfunnsutvikling. **Handlingsplanen må fremme forståelse for hvordan det bygde miljøet, planlegging, arkitektur og design kan brukes aktivt for å nå alle de 17 bærekraftsmålene ved å skape gode fysiske rammer og løsninger som støtter målene.**

*Regjeringen har pekt på at bærekraftsmål nr. 11 **God utdanning** i Norge blant annet handler om å motvirke frafall i yrkesrettet videregående utdanning. Færder yrkesskole i Tønsberg slet med hærverk og frafall blant elevene, og høyt sykefravær blant lærerne. Med bevisst utforming av et nytt skolebygg designet for å motvirke disse utfordringene, klarte skolen å snu de negative tendensene, og har nå høy trivsel, null hærverk, halvert sykefravær blant lærerne og høy gjennomføringsgrad som resultat.*

Målsetning og innretning

Norge har sammenlignet med mange andre land kommet langt i oppfyllelse av flere av målene, og bør være ambisiøse i å tolke målene i norsk kontekst.

Handlingsplanen må overordnet

- tydelig stille opp hva som er de norske målene, og være tydelig på innsatspunkter og forventninger til de ulike delene av samfunnet.
- gjelde samfunnet som helhet, og overordnet bidra til å se sammenheng og avhengigheter mellom de ulike bærekraftsmålene på tvers av sektorer, slik at ulike tiltak styrker hverandre
- fungere som et verktøy som ivaretar behovet for samordning, og motvirker silotenkning
- sette konkrete mål relatert til ulike fag- og samfunnsområder.
- kunne brukes som inspirasjon og verktøy både for det offentlige, i det private næringslivet og for allmennheten, og gi føringer for hvordan offentlig forvaltning og næringene kan virke sammen

Handlingsplanen må konkret

- omtale hvordan planlegging og design av det fysiske miljøet bidrar til å realisere målene. Det som planlegges og bygges nå vil vare langt ut over fristen for oppfyllelse av målene i 2030, og vil påvirke og endre samfunnet, systemene og folk i lang tid fremover.
- beskrive hvordan kvalitet på våre fysiske omgivelser er avgjørende når vi skal nå FNs bærekraftsmål. For å nå målene trenger vi nye løsninger, tilpasset lokalt klima, kultur og utfordringer, og vi trenger at de realiseres. Det er først gjennom gode realiserte bygninger, steder og planer at vi får effekter for samfunn, miljøet og livskvalitet.

Måling og evaluering

For å kunne bedømme virkninger og om nødvendig korrigere kurs underveis

- må handlingsplanen sette tydelige delmål, og disse må suppleres med indikatorer, og krav til målemetoder som bygger på anerkjente metoder og standarder som er etterprøvbare.
- må verktøy i form av metoder og indikatorer må tilpasses det enkelte bærekraftsmålet og den enkelte bransje eller fagområde.
- må det settes krav om klare målsetninger i offentlige byggeprosjekter som bidrar til oppfyllelse. Disse må svares ut i alle faser, og evalueres i etterkant slik at man høster erfaring som gjøres tilgjengelig for alle, og legger grunnlag for ny læring.

Utfordringer

Utfordringen ligger i å fullt ut realisere det potensialet som ligger i arkitektur som verktøy for en bærekraftig samfunnsutvikling.

- Samfunnsgevinst og samfunnsmessig bærekraft blir ofte i liten grad tillagt vekt i byggeprosjektene. Hos mange aktører er det lite bevissthet om det vi bygger som virkemiddel. Man har lenge vært mest opptatt av kostnader og tid med å bygge, og mindre av virkningene av byggene og anleggene. Samfunnsinteresser og målsetninger for det som skal bygges kommer i bakgrunnen i forhold til de enkelte prosjektmål, og det er få insentiver for å ivareta et bredere perspektiv.
- Innovasjon og utvikling skjer i for liten grad sammen med brukere eller nærmiljø. Det mangler også sektorovergrepene forskning på virkninger, for eksempel mellom helse og bygg.

- Offentlige anskaffelser åpner i svært liten grad for innovasjon og nye løsninger, og dermed også for nytenking rundt oppfyllelse av bærekraftsmålene.
- Et regelverk som skal ivareta bærekraftsmålene for det som planlegges og bygges kan ikke kun fokusere på enkelte ytelseskrav på begrensede områder slik som i dag. Regelverk og insentiver må fremme innovasjon og nytenking gjennom funksjons- og målkrav.

Tiltak

Handlingsplanen bør beskrive hvordan god og målrettet utforming av vårt fysiske miljø kan være et positivt bidrag og del av løsningen for alle bærekraftsmålene.

- Arkitektur som virkemiddel påvirker alle bærekraftsmålene, mens ansvar for oppfyllelsene av det enkelte mål er fordelt på sektorer. Handlingsplanen må utformes slik at den motvirker en silotenkning.
- Planen må styrkes med regelverk og insentiv-ordninger som fremmer bevissthet om arkitektur og det fysiske miljøets påvirkningskraft.
- Det må skilles mellom de utfordringene byggenæringen skaper gjennom forbruk, og der arkitektbransjen kan bidra til oppfyllelse av målene med gode arkitektoniske løsninger. Alt som bygges har et negativt klimaavtrykk, dette må reduseres så langt mulig gjennom bedre ressursutnyttelse, gjenbruk og transformasjon. I tillegg må det kreves at det som bygges bidrar positivt til utfordringer knyttet til de sosiale målene.
- Det må stilles krav til kompetanse hos de som gjennom fysiske løsninger skal adressere de utfordringene bærekraftsmålene peker på.
- Bærekraftsmål må presiseres i plan- og bygningsloven, og følges opp i teknisk forskrift gjennom funksjonskrav. Regelverket må legges til rette for gjenbruk og sirkulærøkonomi.
- Det bør åpnes for et eget Forskningsrådsprogram hvor byggenæringen og brukere kan arbeide sektorovergripende om konkrete bærekraftsmål.
- I offentlige anskaffelser må ha krav om samfunns mål for det som bygges. Det må etableres mål for det enkelte byggeprosjekt, med beskrivelse av innvirkning på bærekraftsmålene.

*Bærekraftsmål nr. 3 **God helse** fordrer et godt inneklima og omgivelser som stimulerer til fysisk aktivitet. Men målet henger også sammen med livskvalitet og sosiale forhold som trygge nærmiljøer, stimulerende barnehager og skoler, og et godt arbeidsliv. Tilrettelegger vi steder og bomiljøer for møter mellom mennesker, fremmer vi sosiale bånd og motvirker utenforskap. Arkitektur bidrar til bedre fysisk og psykisk helse, og også **Mindre ulikhet**, bærekraftsmål nr. 10.*

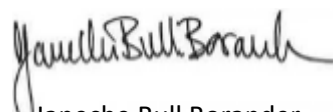
Vi viser videre til nettsidene www.arkitekturskaperverdi.no og <https://uia2023cph.org> for realisererte prosjektexempler på hvordan arkitektur bidrar til bærekraftsmålene, og ønsker lykke til med et viktig og inspirerende arbeid.

Vennlig hilsen

Arkitektbedriftene i Norge

Egil Skavang
Administrerende direktør

Janeche Bull Borander
Utviklingsjef